

רבנות ראשית עצמאית

מאבקם של מרן הראי"ה ורבינו הרצי"ה
ביחס לצביונו ואופיו של הגוף הבוחר לרה"ר

כתיבה ועריכה: אבישי צרויה

תוכן

פרק א' - תנועת 'דגל ירושלים'

- א. תמצית החזון - הארת הנשמה של תנועת העם בשיבתו לציון. בירור יסודה של התנועה בקודש.
- ב. היחס בין הדת למדינה - כיחס הנשמה אל הגוף, שלא ניתן להפרידם.
- ג. "אין אומתנו אומה אלא בתורתיה" - כוח תנועת האומה מתוך תורה, ממעמד הר סיני לארץ ישראל.
- ד. פתרון בעיות הזמן לאור הנצח - הכרעת השאלות הציבוריות של המדינה מתוך אידיאלים נצחיים של תורה.
- ה. מימוש החזון בהקמתה של הרבנות הראשית - הכוח הרבני המאוחד שתפקידו לממש את האידיאל של היהדות בשיבת ציון, כפי שהוא מופיע בחזון דגל ירושלים.

פרק ב' - בניינה של הרבנות בקודש

- א. הרבנות הראשית - מתוך התורה אל סידור הגוף הלאומי - המרכז התורני הרבני יופיע מתוך עצמאותו התורנית, הנאמנה לאמונות ודעות, ולפסיקת ההלכה לדורותיה.
- ב. התנגדות לגורמי חוץ - אשר מחוץ לעולמה של תורה, המעוניינים להיות גורם משפיע על אופיה של הרבנות.
- ג. חששותיהם של אנשי הרוח - מפני השתלטותם של גורמי חוץ על הרבנות.
- ד. יחסו של מרן הרב לחששותיהם של אנשי הרוח - בעמידתם של הרבנים כחומה בצורה כנגד גורמי חוץ.

פרק ג' - מאבקו של הרב נגד חדירת רוח זרה לרבנות

- א. ערנותו של מרן הרב לחששות - מתוך ערנותו לחששות עמד הרב על שלוש נקודות יסוד בוועדה המכוננת את הרבנות הראשית.
- ב. עצמאותה של הרבנות בפסיקותיה - מוטב לנו שזרים ישפטו על פי דינים זרים מאשר שהרבנות בעצמה תשפטו על פי דינים זרים, שהם תוצאות של תכתיבי חוץ.
- ג. עצמאותה של הרבנות בקביעת סדריה - אין אנו באים לייסד "רבנות מטעם" אלא משאת נפשנו היא סידור פנימי(מתוך העולם הרבני).
- ד. הגוף הבוחר - סוגיית ליבה בהופעת עצמאותה של הרבנות מתוך מלכות תורה.
- ה. הופעת עצמאותה של הרבנות הראשית - מתוך שתי דוגמאות מפסיקתו של מרן הרב בסוגיות ציבוריות.

אחרית דבר - שנת תשע"ג

נספח

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
 טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528 | www.ateret.org.il

פרק א' תנועת 'דגל ירושלים'

א. תמצית החזון

מכתב גלוי ממרן הרב קוק על דבר דגל ירושלים - איגרת תתס"ז:

"ציון' ו'ירושלים' הן זו אצל זו. מאז ראשית תולדתנו (ההיסטוריה הלאומית) התבלט שם ציון אצל ההבטאה של מלכותנו... אומנם, ירושלים מבטאת בהבלטתה את המטרה של קדושתנו מצד עצמה. בתור המגמה היותר גבוהה באידיאליותה של הווייתנו הישראלית... המקום שבו ישבה הסנהדריה הגדולה אשר ממנה יצאה ותצא תורה לכל ישראל, זה מציין השם 'ירושלים'."

מרן הרב מברר בדבריו אלה כי התנועה הציונית מבטאת את שאיפתנו החשובה לחזרת מלכותנו לארץ ישראל. אך כמובן מלכות זו הרי אינה כמלכויות העמים; זוהי מלכות עם לב, ולבה הוא ירושלים. לאומתנו ישנו לב של חיי קודש ומגמות אידיאליות המתבררות מתוך מרכז התורה של האומה - הסנהדרין היושבת במקום המקדש. על כן קרא הרב לתנועה שעניינה להפיח רוח בתנועה הציונית, ולברר את שאיפותיה מתוך הקודש - 'דגל ירושלים'.

וכן כותב מרן הרב לרבנו הרצי"ה:

"המטרה הראשית והיסודית היא הכללית כאשר מאז ידעת ממגמת פני להפיח רוח חיים של אש קודש בעוצמת התנועה של תחיית האומה".

רוח ישראל האמתית אינה יכולה להעמיד את חזונה של התנועה על האידיאלים של התרבות המודרנית. וכך ממשיך מרן הרב לבאר בדבריו:

"ותחת אשר ה'עולמיים' שבנו משיגים ביותר את העוז החיצוני והברק היפיפה שבתרבות המודרנית, שהיא באמת רק אור של עץ ריקבון. אומנם נוכל ללכת מעט איזה צעדים לאור כהה זה במהלכים מעשיים, אבל הנטייה החזקה מוכרחת להיות התעודדות הרוח הישראלי ופנימיותו".

הרב רואה את בניין התורה בארץ כאופן הראשי המעורר את הרוח הישראלי בפנימיותו. מתוך כך מגדיר הרב כחלק בלתי נפרד ממימוש חזונה של תנועת דגל

ירושלים, את הקמתו של כוח תורני מרכזי בעולם הישיבות ובעולם הרבנות.

"לייסד ישיבת עולם גדולה בירושלים... לכונן בישיבה קיבוצים של תלמידי חכמים גדולים... עד אשר עולמנו הישראלי... ידע שהמקום המיוחד להשיג בירורים מיוסדים על השאלות היותר עיקריות בחוכמת התורה והאמונה... היא הישיבה בירושלים.

הדגל צריך לדאוג שיתכונן בית דין גדול של רבנים דגולים בעיר הראשית הקדושה שלנו - ירושלים... שימצאו בתוכם גאונים גדולים בתורה בחוכמה ובצדקות ובהתהלכות העולם והחיים באופן שהועד הגדול הזה יהיה עומד על מצב כזה שיהיה בהמשך הזמן מוכר אצל כל השדרות של עמנו, וגם אצל העולם הכללי, בתור הכנסייה הרוחנית המאומצת של עולמנו".

מרכז תורני-רבני מסוג זה יוכל להתוות דרך נכונה ביחס שבין התורה למדינה.

ב. היחס בין הדת למדינה

במאמר 'התורה והגאולה' (לנתיבות ישראל א') מבאר רבנו הרצי"ה את היחס הנכון בין התורה למדינה, בניגוד למחשבה הדתית או התורנית המקובלת. נקודת המוצא הפשוטה המקובלת בעולם היא שהדת שייכת לסדר החיים הפרטיים של אזרחי המדינה, על פי בחירתם האישית. המדינה המנהיגה את סדר חיי הציבור נועדה כדי לאפשר לכל יחיד לממש את שאיפות חייו באופן מיטבי מתוך ההתאגדות הציבורית, הן מבחינה חומרית והן מבחינה רוחנית. כך מוצאת את עצמה כל חברה מדינית מפשרת בין הצרכים של כל קבוצה חברתית לבין הצורך הציבורי הכולל. כשאנו מגיעים לשאלת דת ומדינה נוצרת התפיסה, שהמדינה צריכה למצוא נוסחת פשרה בין התמיכה בשאיפות האישיות של קבוצות דתיות, לבין שאיפתם של קבוצות חילוניות. על תודעה מוטעית זו בנויה השקפת העולם של כלל הציבורים במדינה. כאשר עולות תביעות או בקשות בנושא דת, הן נתפשות כניסיון השתלטות אישי של קבוצת יחידים על הסדר הציבורי.

כאן בא הרצי"ה ומברר כי ענייננו כאנשי אמונה הוא לעמוד על תפיסת הלאומיות הישראלית בגדלות, וכמו כן על תפיסת הדת, היונקת מן התורה, בגדלותה. אז אנו יכולים להשתדל ולעסוק "להאיר בתוך הציונות את אור היהדות המקורית". באופן זה נוכל לגלות כי כאשר אנו מתייחסים לשאלות דת ומדינה, "אנו עוסקים בשני צדדים או גוונים של היהדות החיונית האחת, שבאמת הם עניין אחד בה, בתורת ה' הנתונה לה וחיי עולמה הנטועים בתוכה". המחשבה הנדמית כאילו התורה וחיי האומה אינם דבר אחד, וממילא רואים אנו "כאילו סימני התנגדות וסתירה ביניהם,

אין זה אלא מתוך תפיסה קטועה, חלקית, חיצונית”.

תנועת 'דגל ירושלים' נועדה לתת נשמה לרעיון הציוני, ולברר את עניין אחדותו של ישראל עם תורתו במדינתו וארצו. זוהי תנועה המהווה את היסוד של כלל התנועות באומה הישראלית בעת תחייתה, וכזאת אינה מתנגדת לאף אחת מהתנועות המבקשות לחזק את השאיפות התורניות, הלאומיות או האוניברסליות, אלא להעמידן על המכנה המשותף היסודי לכולנו, אשר מתוכו ניתנת הלגיטימציה של כל אחת משלוש הקבוצות החברתיות הנ”ל.

ג. “אין אומתנו אומה אלא בתורתיה”

לימדנו רבינו סעדיה גאון בספרו אמונות ודעות, שאי אפשר להפריד בין תורת ישראל לחייו הלאומיים; התורה ניתנה לאומה ולא ליחידים החפצים לשומרה באופן אישי. דווקא באופן הזה של חיים לאומיים מדיניים אשר במרכזם נמצא מרכז רוחני תורני עליון, מובטח לנו שפיתוח העולם ושכלולו, הנעשה בעיקרו על ידי כוחות חיים של לאומים, ילך לאורם של אידיאלים עליונים. “ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש” זוהי הקדמתו של משה רבינו על פי ה' למתן תורה.

במאמרו של מרן הרב קוק זצ”ל “למהלך האידיאות” המובא בספר אורות (עמ' קד') מבאר הרב את עומק עניינו של רעיון אלוקי זה החי באומה.

שאיפה זו להקים ציבור אנושי גדול, שיהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכיסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית, הופיע כבר בראשית מטעו של עמנו, בבחירתו של אברהם אבינו. מתוך הציווי האלוקי לאברהם: “לך לך מארצך... ואעשך לגוי גדול” אברהם אבינו מגיע לארץ ישראל וקורא בשם הרעיון האלוקי הברור ונקי מכל טומאת האלילות כיסוד להתפתחותה של אומה בעולם.

“למען דעת שלא רק יחידים חכמים ומצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קודש, חיים באור האידיאה האלוקית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים בכל תיקוני התרבות והישוב המדיני”.

ד. פתרון בעיות הזמן לאור הנצח

דרך חיים זו של עמנו מראשית מטעו, באה לידי ביטוי בכך שאת בעיותיו השונות בניהול חיי המדינה אינו מכריע על פי גישה פרגמטית זמנית גרידא, אלא גישה

לבעיות הזמן נובעת מתוך המבט אל המהלך ההיסטורי, הנצחי, האלוקי, המתגלה לנו בתורה ובמצוותיה. מתוך התורה אנו באים לסידור ענייניה של המדינה על ידי הממשלה ולא להיפך. מתוך התורה שהיא חיינו ואורך ימינו אנו באים לסידור הגוף הלאומי שלנו על כל אופניו וצדדיו.

עם גישה יסודית זו אנו נפגשים בכל דברי הנביאים אשר מופיעים כמנהיגים עליונים בהדרכותיהם למלכים, וכמו כן אנו מוצאים את סמכותה של הסנהדרין, בה תלוי המלך כאשר הוא רוצה להוציא למלחמת הרשות.

מִן הַרְבֵּצ' פֹּתַח בַּפְּנִינֵי שַׁעַר לְהַתְּבֹנְנֹת עַל דֶּרֶךְ עֲמֻנוּ זֶה, עַל פִּי דְּבַרֵי הַגְּמָרָה בְּמִסְכַּת בְּרֻכֹת דָּף י' הַמֵּתָאֲרַת לָנוּ אֶת הַמִּפְגֵּשׁ בֵּין חֲזַקִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה לִישְׁעִיָּהוּ הַנְּבִיא. שֵׁם בְּפִירוּשׁ הַרְבֵּ בַּעִין אִי"ה (פ' קלו) מְבֹאֵר כִּי יִשְׁנֵן הַנְּהַגוֹת וּדְרָכֵי פְתָרוֹן בַּעִיּוֹת אֲשֶׁר יוֹסִיפוּ לַעֲמֹץ לְשַׁעֲתָן אֶךְ בַּעֲתִיד יִתְּגַלֶּה כִּי בְּאִמַּת נִטְלוּ הֵן מִמֶּנּוּ אֶת כּוּחַ קִיּוּמוֹ, וַיִּמְצָא גַם הַהִיפֵךְ שְׂדַבְרִים שׁוֹנִים הַעֲשׂוּיִים לְהַחֲלִישׁ אֶת עֲמֻנוּ לְשַׁעָה, הֵרִי הֵם מוֹסִיפִים לוֹ לַעֲתִיד עוֹז וְגִבּוֹרָה. זֶה הֵייתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ כֹּאֲשֶׁר אָמַר שְׂדוּקָא הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לְבֹא אֶל הַנְּבִיא כְּפִי שֶׁנִּמְצָא שִׁיהוֹרֵם בָּא אֶל אִישֶׁעַ. כֶּךָ מְצִינֵנוּ גַם בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָה (כְּתוּבוֹת דָּף קג) בִּיהוֹשֻׁפֵּט מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁכִּשְׁהִיָּה רֹאֵה תַלְמִיד חֹכֵם הִיָּה קָם מִכִּיסָאוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: "רְבִי רְבִי, מְרִי מְרִי".

ה. מימוש החזון בהקמתה של הרבנות הראשית לישראל

בשנים של ערב הקמתה של מדינת ישראל, ראה מִן הַרְבֵּ אֶת הַצּוּרֵךְ לְהַתְּחִיל בִּיִּסוּדָה שֶׁל רַבְנוֹת רֵאשִׁית לְיִשְׂרָאֵל שֶׁתְּהוּוֶה נִשְׁמָה פְּנִימִית וּמוּחַ קוֹדֵשׁ לְמַדִּינָה הַהוֹלְכַת וְקָמָה מִתּוֹךְ הַרְעִיּוֹן הַצִּיּוֹנִי. עֲנִינָה שֶׁל רַבְנוֹת זֶה אֵינֵנו רַק לְהַדְרִיךְ אֶת חַיֵּי הַיַּחֲדוּד, אֲלָא לְהוֹוֹת הַנְּהַגָה רֹחֲנִית-תּוֹרֵנִית לְמַדִּינָה.

הַתְּפִילָה אֲשֶׁר נִישַׂאת בְּפִינוּ מִיְדֵי יוֹם "הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה", שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָה חֲזַרְתָּ הַתּוֹרָה לְמִקּוֹמָה הַרְאוּיָה לָהּ כִּימֵי קֶדֶם, כְּמִנְהִיגָה וּמְדַרְכָּה לֹא רַק אֶת חַיִּינוּ הַפְּרֻטִּיִּים אֲלָא גַם אֶת מְדִינַתְנוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהִיָּה בְּזִמְנֵן הַסְּנֵהֲדָרִין, הַחֲלָה לְקָרוֹם עוֹר וְגִידִים. כְּמוֹבֵן שֶׁזֶהוּ גְרַעִין מְאוֹד רֵאשׁוֹנִי, אֶךְ הַעֵץ שֶׁיִּגְדַל מִמֶּנּוּ עֲתִיד לְהִוֹת גְּבוּה וְנָאָה "אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִיתֵן בַּעֲתוֹ וְעִלְהוּ לֹא יִבּוּל".

דוּקָא מִתּוֹקֵף תְּפִקִּידָה וּמַעֲמָדָה הַמִּיּוּחַד שֶׁל הַרְבְּנוֹת בְּמִדִּינַתְנוּ, הֵרִי שְׂאִינָה נִיגְשַׁת לְפִתְרוֹנֵן שֶׁל בַּעִיּוֹת צִיּוּרִיּוֹת הַבְּאוֹת לְפִתְחָה לְפִי רְאוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁל אֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה

וחשבונותיהם הזמניים, אלא לפי ראייתם החודרת של גדולי ישראל מתוך תורה, בחשבונות הנצח. מתוך הבנה זו ייתכן שגם פתרונות שהוצעו בעבר ע"י רבנים בחו"ל לאנשים פרטיים בקהילתם, אינם מתאימים למדינה הבונה את סדרי חייה לאורך שנים. כאן אנו שואפים לסדר את חיינו מתוך מבט ציבורי ארוך טווח שייתן למדינתנו את צביונה היהודי כדרכה של תורה.

תמצית החזון כפי שמתבאר בנאומו הראשון של מרן הרב כרב ראשי:

"עניינה של הרבנות הראשית להוות כח רבנים מרכזי הנותן נשמה לכל הכוחות העובדים אשר ביהדות. למן עובדי האדמה בזיעת אפיים וביגע כפיים עד עובדי ה' בקדושה ובטהרה. למן הפועל הצעיר ועד החסידים יראי ה' אשר בשיבת בית אל המתפללים ותיקין עם הנץ החמה. לאלה ולאלה יש אוצרות ברכה וכח אחד מתמלא מחברו וכולם כאחד צריכים להיות מכוונים לעבוד את ה' וישראל עמו. כל מיני שיתוף אסורים בעבודת אלוקים, רק שיתוף אחד הותר לנו: עבדו את ה' וישראל עמו. כל הכוחות צריכים להתאחד על מנת לבסס את הקיים ולבנות את הנהרסות".

(מתוך נאומו של הרב לאחר בחירתו לרב ראשי. מובא בספר המזרחי עמ' רפט)

רעיון זה של הרב להקמת רבנות מרכזית מתבסס על הנהגתו של רבן יוחנן בן זכאי שביקש מאדריאנוס קיסר "תן לי יבנה וחכמיה", על מנת להיות מרכז רוחני תורני לאומה.

"אנו נקראים לבנות את בניין האומה, לנטוע נטיעת חיים שתישא פירות לחיי עמנו לדורות, יבנה היה המקום אשר בו הציל רבן יוחנן בן זכאי את נשמת האומה אשר בה נטע כרם ה', כרם ביבנה.

פרק ב' בניינה של הרבנות בקודש פנימה

א. הרבנות הראשית - מתוך התורה אל סידור הגוף הלאומי
 עתה אנו חוזרים לירושלים ונוטעים בה כרם ה' - הרבנות הראשית. בחינת 'נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'.
 (מתוך דברי הרב בוועידת היסוד להקמת הרבנות. מאמרי הראי"ה עמ' 455)

דווקא בכדי לממש חזון זה רצה הרב לייסד את הרבנות הראשית על אדני קודש, כפי שמתבאר בדברי רבינו הרצי"ה:
 "כי מתוך הנשמה של תורת ה' ריבון העולמים יוצר האדם ודורותיו ונותן התורה, שהיא חיינו ואורך ימינו, אנו באים אל כל סידור חיי הגוף הלאומי שלנו בכל אופניהם וצדיהם". (מאמר 'לקיומה של הרבנות', לנתיבות ישראל א')
 על כן ראה הרב צורך כבר בימי הראשית של הקמת הרבנות להעמידה כמרכז רבני תורני עצמאי, אשר אופיו, תוכנו וסדריו יקבעו דווקא בידי גדולי התורה בישראל ואנשי קודש.

דברים אלו מתבארים בדברי רבנו הרצי"ה:
 "גם בעת ייסודה של הרבנות הראשית לארץ ישראל הראשונה היו שרצו להצר תוקפה של מלכות התורה הזאת בישראל. אז מרן הרב אבא זצ"ל נלחם בגבורת ארי כנגד חתירת התערבות של גורמי חוץ אשר מחוץ לעולמה של תורה והשתלטותם על עוצמתה ותוקפה, הדרכה והשפעתה, תפארתה וכבודה של הרבנות הראשית לארץ ישראל".

ב. ההתנגדות לגורמי חוץ -

מי הם אותם גורמי חוץ עליהם דיבר הרב צבי יהודה בנאומו?
 באותם הימים בהם שקד הרב על הקמתה של הרבנות מתוך חזון הקודש של תחיית האומה בארצה, היו גורמים נוספים בחברה שהיה להם עניין בהקמתה של הרבנות הראשית. גורם ראשון: השלטון הבריטי.
 גורם שני: הוועד הלאומי, שייצג את כלל הציבור בארץ ישראל.

• גישתו של השלטון הבריטי

השלטון הבריטי היה מודע כבר מימיו הראשונים לבעיית מעמדה של ההנהגה הדתית של היהודים בארץ וסמכותה.

העניין שגילו השלטונות בבעיה זו נבע מאימוץ השיטה העותומאנית לפיה תושבי הארץ מונהגים בידי ראשי העדות הדתיות בהן הם חברים. בירושה מן התורכים קיבלו הבריטים את משרת ה"חכם באשי" כמנהיגה של העדה היהודית. מעמדה של משרה זו היה מעורער ועל כן חפצו הבריטים להקים הנהגה רבנית מרכזית. כחלק מהנהגה זו חפצו הבריטים להקים גם מרכז שיפוטי, כיוון שהמשפט האישי באותה העת היה בסמכות בתי הדין של העדות הדתיות. הוועדה המשפטית שמונתה מטעם הנציב העליון בשאלת סמכותם של בתי הדין של העדות השונות בארץ ישראל, לא הייתה מרוצה מסדרי הדיון בבתי הדין הרבניים ותבעה את שיפורם; עמדת השלטון קבעה: כתנאי להכרתו של השלטון בבתי הדין הרבניים של הרבנות הראשית, תדאג הרבנות להתאמת התורה לתנאי הזמן. (ראה 'הארץ' מיום ט"ו כסלו תרפ"א).

• גישתו של הוועד הלאומי - נציג היישוב

בקרב ההנהגה הציונית של היישוב רווחה ההשקפה שהרבנות הראשית בעיקרה צריכה להיות גוף המספק שירותי דת לנצרכים להם, ולא הנהגה רוחנית ציבורית, כפי שראה זאת מרן הרב. ואולם, עם זאת, ראתה ההנהגה הציונית את חשיבותה של הרבנות הראשית כהנהגה מרכזית התומכת במפעל הציוני בארץ. מסקנתו המרכזית של הוועד לאומי הייתה: יש צורך להקים רבנות ראשית, אך בד בבד, להבטיח את נאמנותה לרעיון הציוני ולהתאים את הרבנים לחברה החדשה שרצו להקים כאן בארץ. כמו כן, הביע הוועד הלאומי את ביקורתו כלפי סדרי הדיון בבתי הדין הרבניים, ורוב חבריו היו משוכנעים כי יש צורך להתאים את ההלכה ל"תנאי הזמן", משמע - לדפוסים החיים של החברה הליברלית המודרנית.

כדי להבטיח את השגתן של מטרות אלה, דרש הוועד הלאומי שבאסיפה שתבחר את הרבנות הראשית (הגוף הבוחר) יהיה רוב לנציגיו מהקהילות היהודיות. הנימוק לתביעה זו התבסס על המסורת בקהילה היהודית אשר על פיה הרב נבחר על ידי בני קהילתו, ואין לבחור הנהגה רבנית על הציבור. טענה זו אין לה כל יסוד, כיוון שמאז ומעולם היו דווקא בעלי בתים יראי שמים המתחייבים לכוון בהצבעתם לשם שמים, משתתפים בהצבעות הנוגעות להנהגת ענייני הקהילה. (רמ"א קסג' א, ערוך השולחן חו"מ ג:ח)

ג. חששותיהם של אנשי הרוח

די היה במגמות אלה של הממשל הבריטי והוועד הלאומי להקים רבנות המתאימה את ההלכה לתנאי הזמן, כדי להטיל חשש בלבם של הרבנים מפני דמותה של

הרבנות הראשית. אילו יהיו הממשל והוועד הלאומי לכוח מכריע בעיצוב דמותה של הרבנות, הן בקביעת אופייה ומגמתה של הרבנות והן בבניין סידורה המעשי, הרי שרבנות כזאת לא תועיל במאומה לבניין חיי הקודש בארץ. רבנות מעין זו תשרת את מגמות הממשל והוועד אשר בחול יסודן, ולא תהיה אלא "רבנות מטעם" (מקורו של ביטוי זה ביהדות רוסיה, ומשמעו - רב שמונה על ידי השלטון הרוסי כדי לעזור ב"תיקון" מוסריותם של היהודים ולשרש את כל העניינים ה"רעים" המצויים בספרים ובתפילות). כמו כן עלה חשש כבד בקרב הרבנים, שאם הגוף הבוחר יורכב מנציגי הקהילות, הרי שעשוי להיבחר רב חסר גדלות תורנית, המשמש כלי שרת ביד השלטון והוועד הלאומי, וממילא לא יתקבל כמנהיג תורני רוחני, כמקריהם של ה"רבנים מטעם" בגולה. חששות כבדים אלה הם שהובילו את הרב יוסף חיים זוננפלד ואת המהרי"ל דיסקין, מנהיגי העדה החרדית, להתנגד לרבנות הראשית ולהחרים את הבחירות.

ד. יחסו של מרן הרב לחששותיהם של אנשי הרוח

הרב לא ביטל את החששות של הרבנים אלא אף הוא היה שותף להם באותה מידה. ועם זאת, סבר הרב שבכוח השפעתו הגדול ביחד עם כלל רבני ישראל יתאפשר לבנות רבנות מרכזית אשר אופייה יושתת על יסוד חזון תנועת 'דגל ירושלים', וסידורה המעשי יבנה על דעתם של רבני ארץ ישראל. וכך כתב מרן הרב במכתב גלוי למהרי"ל דיסקין ולר' יוסף חיים זוננפלד:

"כל רבני האסיפה (לכינונה של הרבנות הראשית) כולם עומדים חזקים מצור נגד כל רוח מחבל ומהרס, נגד כל מי שרוצה לנגוע בדין ומשפט תורתנו הקדושה ובמנהגי ישראל הקדושים, אפילו כמלוא נימא. נבנה נא יחד את הבניין הקדוש של סידור הרבנות בא"י כשאיפתו הצודקת של מעלת הוד הנציב העליון ירום הודו, כדי לחונן את אבני האיתן לביתנו הלאומי בארצנו הקדושה. אשר מאת ה' הייתה זו ליתן בלב הממלכה הרוממה, הבריטית, וחבר הלאומים, להכיר את צדקת זכויותנו עליה. הבו נא גם אתם את כוחכם והשפעתכם הטובה לשכלול הבניין הקדוש הזה, השפיעו על האסיפה הקדושה הזאת גם מרוחכם".

(אגרות הראי"ה חלק ד')

זאת הייתה עמדתו ודרכו של מרן הרב, שדווקא איגוד כלל רבני ישראל יאפשר בניינה של רבנות מגובשת אשר תגן מפני כל מזיק ומחבל, הן בייסודה של הרבנות, והן באופן השפעתה של הרבנות בעתיד. עמידה של כל רבני ישראל כחומה בצורה כנגד הכוחות שמן החוץ, יאפשרו לבנות את הרבנות על יסודות קודש, ועל כן דווקא משום כך, קרא הרב לחוששים - להצטרף.

וכך מעיד רבינו הרצי"ה:

"כלפי המפריעים (מקרב הרבנים) אז להקמת הרבנות הראשית, הגיב מרן הרב והזהיר: אי הקמתה של רבנות רשמית תוכל לגרום לכניסת "רבנות" רפורמית לארץ הקודש. כתוצאה מבמות יחיד (רבנות מפורדת), מגיעים לצלם בהיכל".
(ליקוטי הראי"ה עמ' 152)

בדרך זו כותב גם הרב צבי מקובסקי, ראש אב בית דין בתל אביב: "כך היה דרכם של גיבורי ההשכלה הברלינית, מחוללי ההתבוללות: הפריעו לאיגוד הכוחות של הרבנים, בכדי להחליש את השפעתם, וביטלו את המעמד של רב המדינה... ובארצנו הקדושה, עלה בידי מרן הגאון הראי"ה קוק זצ"ל לסדר רבנות ראשית לא"י, והוא זכה לתואר ראש הרבנים, שקיבל מעמד רשמי מצד הממשלה. את הגאון הגדול הזה הכתירו כאלוף לראשם כל הרבנים שבארץ ישראל, האשכנזים והספרדים, החסידים והפרושים. כולם העריצו את אישיותו הגדולה באהבה ובחיבה יתרה".
(השיבה שופטייך עמ' ככה).

ואכן, דווקא רבנות זו, שנבנתה והתפתחה ברוחם של כל רבני ארץ ישראל אשר עמדו כחומה יחד עם הרב, ברבות הימים הצילה את מדינתנו מכניסת רבנות רפורמית רשמית. וכך כותב הרב נריה זצ"ל:

"עד כמה צדק בזה (מרן הרב שהקים רבנות מכוחם של רבני א"י העומדים על משמרת הקודש) נוכחנו בשנים האחרונות שהיו כמה ניסיונות למתן הכרה של "רבנות" קונסרבטיבית או רפורמית והללו הוכרחו להיעצר בגלל המחסום הקיים של מציאות רבנות רשמית מוכרת בחוק המדינה, דבר שעבר שירושה משלטון המנדט לשלטון הישראלי העצמאי.

אלמלא קמה גם ניצבה הרבנות בשעתה, ספק רב אם במציאות הקיימת ניתן היה להקים רבנות רשמית כדת משה וישראל. וכשנשאל מי שהיה שר המשפטים בשעתו, עורך דין י"ש שפירא: 'מדוע אין הכרה ומעמד רשמי ל"רבנות" רפורמית בארץ?' הייתה תשובתו: 'זוהי אשמתו של הרב קוק! הוא שהקים את הרבנות הראשית האורתודוקסית שקיבלה מעמד רשמי, וכך נהייתה המאושרת והמוכרת במדינת ישראל במסגרת ה"סטטוס קוו" ואי אפשר לפגוע במעמדה הבלעדי של רבנות זו". (ליקוטי הראי"ה עמ' 152, בשדה הראי"ה עמ' 141)

פרק ג' מאבקו של מרן הרב נגד חדירת רוח זרה

א. ערנותו של הרב לחששות

כאמור, הרב היה ער לחששותיהם של אנשי הרוח, וידע שיש כאן מאבק קשה מאוד נגד חדירתם של כוחות חילוניים אשר ירצו לקבוע את דמותו של מוסד הרבנות הראשית ולהשפיע על מעשיו. "והיה הכרח לגייס את כל הכוחות הרבניים להקמת המוסד, ותוך כדי כך, לעמוד איתנים במערכה שהמוסד יהיה עצמאי, נאמן למסורת הרבנות לדורותיה". (בשדה הראי"ה עמ' 141)

וכך כותב הרב מימון אשר עמד אז לימינו של מרן הרב בעיצומה של המערכה: "כל אלה שעזרו לרבינו בעבודה זו, בימים ההם, הכירו לדעת את כוחו הגדול, רצונו התקיף, מרצו העקשני ורוחו העז".

(אזכרה - תולדות הרב עמ' קס"א)

על עמדתו התקיפה של מרן הרב אפשר לעמוד מקרוב מתוך התבוננות בפרוטוקולים של כינוסי הוועדה לסידורה של הרבנות הראשית (ספר המזרחי פרק כא עמ' רעג). מתוך הדברים עולה, שהרב עמד על שלושה עניינים מרכזיים - א. עצמאותה של הרבנות בפסיקותיה. ב. עצמאותה של הרבנות בקביעת סדריה. ג. שהגוף הבוחר יורכב מרבנים ואנשים יראי שמים בלבד.

ב. עצמאותה של הרבנות בפסיקותיה

"אמנם הרבה יש לנו לשמוח על הופעה חשובה זו שהממשלה מכירה בכוח הפעולות של אספתנו זו (לכינונה של הרבנות הראשית), אבל מצד אחר לא בכוח הממשלתי בלבד תלוי עתידנו. התורה נתנה לנו זכויות רחבות, ועלינו עכשיו לנצל את כוחנו הגדול, את כוח הרבנות, ולארגנו בתור הסתדרות רבנית ארץ ישראלית אחת. להסתדרות הכללית יכנסו כל רבני א"י והיא תהיה מעין הסנהדרה הגדולה".

כפי שמדגיש כאן מרן הרב, כוחה של הרבנות נובע מתוך עצמה, ולא בכוחה של

הממשלה. עניינה של הרבנות וכוחה הוא בסידור חיי התורה כאן בארץ ככוח משפיע על האומה כולה. וכך ממשיך מרן הרב לבאר את דבריו:

“היהדות היא האידיאל של האומה כולה... שהרבנים הם נושאי, שהוא יהיה הכוח המשפיע על כל חיינו... אני שואף לאותו היום שבו תתגדל ותתרומם קרן היהדות הרוחנית, האידיאלית, כמו שהייתה בתקופת הנביאים. ואז ממילא ילך כוח הקדושה ויתפוס את כל חלקי החיים החילוניים באהבת רעים ובחיבה פנימית טבעית הנובעת מעומק הנשמה הטבעית המשותפת לכל בני ישראל”.

מרן הרב מבאר באסיפה שדווקא רוח התורה והאמונה ופסיקתה על פי מסורת רבנית, היא זו שתשפיע כוח קדושה במפעל התחייה וממילא תרוממו.

בוותרנות בענייני אמונות ודעות וסידורי הלכה הנובעת מתוך רצון להתחשב ברצונות חילוניים, לא תיבנה השפעה אמיתית, ואדרבה, הרבנות תהיה כחרס נשבר, חסר כוח השפעה על כל חלקי האומה.

ביחס לדברי מר בנטוויץ' אשר מביע דרישה כי “אנשים חילוניים ישתתפו באיזה חבר רבנים אשר תמנוהו, לתיקון סדרי המשפטים וביאור החוקים”, מגיב מרן הרב:

“איננו צריכים לבחור דווקא בעורכי דין מפני שזה יראה כאילו לא די לנו המשפט שלנו... אם אתם חושבים ומאמינים שהמשפט העברי זקוק לתמיכה מהמשפט החילוני של העמים אז צריך באמת ללכת אל הרב זוננפלד ולבקש ממנו סליחה על תענית הציבור שהכריז (תענית ציבור שנקבעה ע"י הרב חיים זוננפלד והמהרי"ל דיסקין ביום הוועידה לייסוד הרבנות, משום שכאמור לעיל התנגדו להקמת הרבנות מחשש להשתלטות כוחות חילוניים עליה)”.

כאמור, הרב מביע את עמדתו הברורה, שאם אכן הרוח החילונית תשתלט על הרבנות, אזי לא רבנות כזאת מעוניין הוא להקים, ובזה דעתו כדעת הרב זוננפלד והמהרי"ל דיסקין.

“אי אפשר לגרוע מהרבנות כמלוא נימא, אי אפשר שהחילוניים ישבו עם הרבנים באותה שעה שידונו על ענייני דינים והלכות... בשום אופן לא יסכימו הרבנים להרכיב אלופים חילוניים לראש הרבנים, ובשום אופן לא יסכימו להכניס איזה תיקונים ושינויים בגוף המשפט העברי או באיזה חלק מחלקי התורה... בנוגע לעיקרי הסידור, הדבר מוטל עלינו (הרבנים) ואת עבודתנו נמשיך הלאה. אנחנו לא ניתן בשום אופן להכניס דינים חדשים לתוך השולחן ערוך שלנו. מוטב לנו שזרים ישפטו על פי דינים זרים, מאשר נשפוטו אננו בעצמנו על פי דיני זרים.”

אדוני החילונים, אנחנו רוצים לעבוד יחד עמכם להרמת קרן התורה והעם... רצוננו להתארגן, להיות אורגן חי, כוח עובד יחד עם כל הכוחות העובדים לתחיית האומה בארץ. אם הרבנות לא תיפגם בעיני הקהל ותהיה לכוח חשוב, תוכל לעזור הרבה לעבודת התחיה. ועליכם לעזור לנו בדבר זה, כשאני אומר לנו, אני חושב גם אתכם בכלל זה. אבל, אם תבואו עלינו בעקיפין, ותעשו את הרבנות כלי חרס שבור (מפני שאינה עצמאית בדעת התורה שלה), לא תועילו לרבנות, והרבנות כמובן לא תוכל להועיל גם לכם”.

ג. עצמאותה של הרבנות בקביעת סדריה

עמידתו של מרן הרב על עצמאותה של הרבנות לא הסתכמה בקביעת אמונותיה ופסיקותיה על פי תורה, אלא גם בקביעת הסדרים בהם תנוהל. יסוד לרעיון זה אנו מוצאים בפרשת יתרו, כאשר יתרו מציע למשה רבינו לשנות את סדרי המשפט ולא את תכניו. בתשובתו של משה רבינו אנו מוצאים כי יש חשבון תורני בסדרי המשפט שתיקן, שהעם יבואו דווקא אליו. ביאור לעניין זה מוצאים אנו בדברי מרן הרב בספר אורות ישראל ותחייתו פרק ד’:

”משה רבינו עליו השלום, בתופסו אתו את כוח המשפט, בתחילת יסודו באומה, העלה את ערכי המשפט עד סוף כל הדורות, לאותו התוכן האלוקי שמשפטי ישראל באים אליו. ודרישת אלוקים באה יחדיו עם המשפט הישראלי”.

עיסוקו האישי של משה רבינו במשפט בירר את ערך עניינו של המשפט, לא כסכסוך של אנשים נמוכים אשר אינם יכולים להתפשר ביניהם על דבר ממון, אלא כחלק מסידור ההנהגה האלוקית את העולם, ודרכי האדם מישראל. על כן, למעלת העניין, דווקא משה רבינו בעצמו צריך לעסוק במשפט. ”כי יבוא אלי העם לדרוש אלוקים כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חוקי האלוקים ותורתיו”.

גם הצעתו של יתרו, שנתקבלה בידי משה רבינו, יושמה דווקא על פי רוחו של משה רבינו.

לעיתים, שינוי הסדר עשוי לגרור אחריו גם שינוי תוכן ומהות. על כן יש צורך לבחון כל רעיון סידורי שבא על פי תיקוני התרבות של העמים. עלינו לבדוק האם יש בו שינוי תוכן או שאפשר להשתמש בו על פי רוח ישראל. כפי שמתבארים הדברים בדברי מרן הרב (עין אי”ה, שבת פרק ב סעיף יא):

”העשייה כמתוקנים שבהם (תיקוני התרבות של העמים) גם היא צריכה שמירה יתרה, שלא ימשכו אחריהם לעשות גם כן כנימוסיהם המקולקלים. רוח ישראל צריך

שיהיה איתן וקבוע בלב, התורה והמצווה וכל המידות הקדושות שהן שייכים לה”.

מתוך שיקול דעת כזה יוכל ישראל על פי רוחו לקחת מתיקוני התרבות של העמים באופן שהם לא יחדרו בגבול ישראל. ברוח זו דיבר הרב עם הנציגים החילוניים באספות לייסודה של הרבנות. בישיבה החמישית התנהל דיון לגבי משך כהונתם של הרבנים הראשיים. לעומת הדעה “כי יש לנו גם אחריות מוסרית כלפי הממשלה ולכן אין לבחור אלא לשנה אחת, וכשנראה שהם מוכשרים נבחר בהם שוב” -

הגיב מרן הרב:

“אין אנו באים לייסד “רבנות מטעם” אלא משאת נפשנו הוא סידור פנימי. כוח הממשלה המובטח לנו אינו אלא כוח אחיזה. אסור להביט על הסתדרות הרבנות כעל פקידות רגילה, כמו שהיה הדבר בזמן הבית השני, שהכהונים הגדולים עלו וירדו, ורובם לא הוציאו את שנתם. זהו חילול הקודש. מצדדים שונים מביטים בעיניים רעות על הרבנות ואסור לנו לזלזל בכבודה ולתת מקום להשפילה למדרגה נמוכה כזו, של התרופפות מעמדה בחברה ע”י בחירות תכופות. בזה נגרום התרועעות מעמדם של רבני כל העולם. מצד שני, צדקו המתנגדים למסור לאדם תפקיד לכל חייו מחשש פן איננו מוכשר לתפקידו. ולכן, צריך קודם לבחור ברבנות כללית, ובידי הסתדרות הרבנות להחליט אם יש צורך בסידור בחירות חדשות, אם לא”.

שומעים אנו בבירור מדברי הרב שאפילו סוגיית דחיפות הבחירות צריכה להיות נתונה לשיקול דעת הרבנים, למרות שהיא נוגעת לכאורה לסידור חיצוני גרידא. כך אנו מוצאים גם בדברי רבינו הרצי”ה, שפרסם בזכותם של הרבנים הראשיים הגרי”א אונטרמן והגרי”א ניסים, מזקני התורה בימיו, ולא רצה שיעבירם ממעמדם בבחירות.

(שיחות הרצי”ה ת”ת - לכבוד הרבנות עמ’ 265)

יחד עם זאת סבר הרב שיש מקום לשמוע בעצתם של היועצים החילוניים, אך רק באופן שמתקבלת ההצעה על דעתם של הרבנים.

“עיקר השתתפותם של החילוניים אינו אלא לשם עזרה לסידור חיצוני של הרבנות... מלכתחילה לא היה מחוור כל צרכו דבר השתתפות אנשים חילוניים בענייני הרבנות. אלא שאמרנו שהם יבואו לעזור לנו בעניינים סידוריים חיצוניים... יכול להיות שנבקש מכם (היועצים החילוניים) עצה, אנו ניקח השכלה מכם, ונעכל אותו כפי רוחנו”.

בסיכומה של האספה נקבע: בוחרים בשלושה יועצים חילוניים יודעי תורה ושומרי דת שהם יהיו למועצה על יד הרבנות הראשית, ובתוך החוקים לא יתערבו כלל!

הם יתוועדו עם הרבנים פעם אחת בחודש להתייעץ על "הסדר והתכסיס", ויעזרו לרבנים באותן הידיעות שמחוץ לדיני תורה, שלפעמים הן נוגעות במהלך המשפטים. מן הרב הודיע שהרבנים הסכימו לנוסחה זו רק מפני השלום והאחדות היקרים להם מאוד.

ד. הגוף הבוחר

הגוף הבוחר שייך לסוגיית הליבה בקביעת עצמאותה של הרבנות הראשית. זהותם של הרבנים הראשיים לישראל היא הקובעת את יכולתה של הרבנות הראשית לאגד ולהוביל את כל רבני ישראל, ומתוך הנהגה זו להשפיע שפע ברכה של תורה על כל מפעל התחייה והבניין של המדינה. השפעה של קודש צריכה להתגלות בדמותו של הרב הראשי, כפי שמגדיר אותה רבינו הרצי"ה:

"הרב צריך להיות גאון בתורה, צדיק במעשיו, ומקדש ה' במידותיו". ומתוך מעלות אלה יוכל "להשפיע על הציבור ולדבר אליו בשפתו, ולהיות מעורה בתוך העם. רב המקדש את ה' במידותיו עליו נאמר - ישראל אשר בך אתפאר".

(שיחות הרצי"ה, לכבוד הרבנות עמ' 265)

כמו כן, כמבואר לעיל, צריכים להיות הרב הראשי ומועצת הרבנים שעמו "חזקים מצור נגד כל רוח מחבל ומהרס, נגד כל מי שרוצה לפגוע בדן ומשפט תורתנו הקדושה אפילו כמלוא נימא".

חוסן זה מאפשר לרב הראשי לדון בבעיות הזמן עם כל כובד משקלן הציבורי לא רק מתוך מילוי הצרכים הזמניים של השלטון והחברה, אלא לאור האידיאלים הנצחיים של התורה. תלמידי חכמים, גדולי תורה, הם אלה שמסוגלים להכריע את מציאותה של התורה בכל הדורות, דווקא מצד שאינם נפעלים מן המציאות אלא מלאים כוח פועל על המציאות עצמה. ממש כפי שהרופא אינו נפעל רגשית ממצב החולה שבו הוא מטפל, ולכן הוא מסוגל לטפל בו. כך מלמדנו הרב:

"רק אין שיוכרע דבר זה מצד עומק חוכמת התורה שכולל את הכל והיא מוליכה לדרך הישרה והנכונה... והרוצה לצאת חוץ מגדרי תורה ולהיות כאחד מעמי הארצות בלבד (המכריע את המציאות ע"פ חושו האישי לצרכים האנושיים בלבד) הוא לא יכריע מאומה על ההנהגה הכללית של כלל עם ה'". (עין אי"ה שבת א', עמ' 49 פסקה עט)

על כן סבר הרב שראשית כל צריך כל רב ראשי בישראל לקבל סמכותו מן הרבנים

דווקא, המכירים בטיבו של תלמיד חכם אם הוא בר הכי למלא משרה ציבורית זו. וכך כותב הרב נריה בדבר הסכמתו של מרן הרב לקבל על עצמו את הרבנות של ירושלים:

“הרב קיווה כי בהעלותו ירושלימה, כשיבוא במגע אישי עם זקני הרבנים, יגיע איתם לידי הבנה ולידי שיתוף פעולה. ורק אחר כך יאות לקבל את המשרה ולהתמסר כל כולו לתוכניות הגדולות אשר אותן הגה בתקופה אחרונה בלונדון, בהרימו את דגל ירושלים”. (ליקוטי הראי”ה עמ’ 143)

ברוח זו הציע הרב באספה הרביעית של הוועידה, לבחור בוועד גדול של שבעים ואחד רבנים ובוועד מרכזי של עשרים ושלושה רבנים. מתוך הוועד של עשרים ושלושה רבנים יבחרו שמונה רבנים למשרד הרבנות הראשית, ובראשם יעמדו הרבנים הראשיים.

למרות שבחירתו של מרן הרב בכל גוף בוחר שהוא הייתה מובטחת, מפני היותו מקובל על כולם, בכל אופן ראה לסדר את עניינו של הגוף הבוחר לדורות על פי סדר של קודש.

ד”ר יוסף קלויזנר ייצג בגוף הבוחר את העמדה הנוגדת שביקשה להגביל את מעמדה וסמכותה של הרבנות הראשית, ולהטיל עליה פיקוח של שלושה יועצים חילוניים שיהיו בעלי סמכויות של ממש, ומתוך כך יוכלו להבטיח שאכן הרבנות תעשה מאמץ להתאים את המסורת הדתית עם דרישות החיים הנוכחיים, כפי חפצם של השלטון הבריטי ואנשי הוועד הלאומי. לזאת כאמור התנגד מרן הרב בכל תוקף. על נושא זה התעוררו חילוקי הדעות החריפים ביותר, למרות שכאמור הרבנים הנבחרים כמעט שכבר היו מוסכמים מראש.

עמידתו התקיפה של מרן הרב בנושא זה, הביאה את הוועדה להבין שהרבנים יסרבו לקחת חלק בבחירות אם לא יהיו הרבנים רוב מכריע בגוף הבוחר. כפי שמתאר זאת הרב נריה:

“נאבק הרב קשות שהבוחרים יהיו רבני הקהילות ונציגיהם נושאים בעול בניין החיים הדתיים (ללא עורכי דין או נציגים חילוניים אחרים). מתוך כך הושגה פשרה שהרבנים יהוו כשני שלישי מתוך הגוף הבוחר, ונציגי הקהילות כשליש אחד. 68 לעומת 34. וגם מתוך נציגי הקהילות יהיו דווקא אנשים יראי שמים”. (ליקוטי הראי”ה עמ’ 152)

עמדתו התקיפה של מרן הרב שסידור הרבנות יהיה מתוך יראת שמים דווקא ללא קשר לשאלה מי הם הרבנים העתידיים להיבחר, מתבארת בדברי הרב נריה באשר לעלייתו של מרן הרב לירושלים ואי הסכמתו להיכנס למשרד הרבנות, אשר סדריו

נקבעו על פי ועד הצירים (מאין ממשלה זמנית ליישוב היהודי), למרות שהמשמשים במשרד זה היו רבנים יראי שמיים.

”בי”ט טבת בשנת תרע”ט קם משרד רבנות לעדת ישראל בירושלים על ידי ועד הצירים של ההסתדרות הציונית.

כשעלה הרב ירושלימה בסוף שנת תרע”ט, לפי הזמנת גדולי הרבנים וראשי הכוללים, ונבחר ברוב פאר כרבה של ירושלים, לא ביקר במשרד הרבנות הנ”ל, אף על פי שהיו שם רבנים חשובים מידידי הרב שהוא העריך אותם ואת תורתם. כשנשאל על ידי אחד המקורבים אליו לסיבת הדבר השיב לו הרב: ודאי יש ללמד זכות על הרבנים שנתנו ידם להקמת משרד זה, במצבו המעורער והחמור של היישוב היהודי היה ועד הצירים הקובע בכול, ובתנאים אלה לא היה כוח ולא הייתה יכולת בידי הרבנים לעמוד על דברים שבימים כתיקונם ודאי היו נוהגים אחרת. אבל עלינו לזכור תמיד כי מוסד הרבנות הוא היסוד לחיי תורה ומצווה לחיי קהילות ישראל, על כן הוא צריך להיבנות על ידי אלה שהם חרדים באמת לכל הקדוש בישראל. כל התערבות של ידיים חילוניות בבניין מקודש זה יכולה לפגום את מהותו ולעוות את תוכנו ועלינו לשלול התערבות זו.

הנהגת רבנות שלא קמה מכוחו של הציבור הדתי, מכוחם של שומרי תורה ומצווה בחיי יום יום – זו אינה תופעה רצויה, וגם אם במקרה זה כל אחד מהרבנים המשמשים בפועל ראויים הם לתפקידם, כל אחד באופן פרטי, הרי באופן עקרוני, כאמור, עלינו להבין שאין אנו משלימים עם דבר זה.”

בשנת תשכ”א כאשר רצתה הממשלה לבצע שינויים בהרכבו של הגוף הבוחר כממלא מקום אבותיו, כינס רבינו הרצי”ה מאות מרבני ישראל באולם סיני בתל אביב ומחה בתוקף על התערבות גורמי חוץ במלכותה של תורה ועצמאותה, הלא היא הרבנות הראשית לישראל. רבינו הרצי”ה ראה במהלך זה כפייה חילונית, על סידור ענייניה של הרבנות שלא בהסכמתם של הרבנים.

”על חילול ה’ הנורא של ההתעללות המחפירה הזו מצד אישים או משל הממשלה ביחס לרבנות הראשית לישראל בכפיה במישרין ובעקיפין לסידור ענייניה של הרבנות, שלא מדעתה, ובניגוד לדעת בעליה, הלא אי אפשר לשתוק! אם זה יהיה רצוי או מופתע לכם הייתי חבר לוועד נגד כפיה דתית, אמרתי לאותם ידידים כי מצד התורה אין מקום במצבינו העכשווי לשום כפיה דתית. ועל אחת כמה וכמה לטורוּזים חרדי של כפיה דתית, חס ושלום. אכן לא פחות מזה יש לעמוד נגד כפיה אנטי דתית. האינקוויזיציה נגד הדת היא סולדת את כל אוהב צדק ומישרין

לא פחות מאותה שהיא בעדה. כדברי קודשו של מרן אבא הרב זצ"ל באיגרות. ישרות יש לדרוש, הגינות, הגינות תרבותית, הגינות אנושית וישראלית, כלפי מוסד ההנהגה הראשית של תורת ישראל ודבר נצחו בארץ חייו.

כדרכו של מרן הרב רואה רבנו הרצי"ה את דבריו התקיפים דווקא מתוך האמונה וההכרה בערכה של מדינת ישראל. מתוך רצון להשפיע עליה כפי ערך עניינה ותחייתה, מערערי קודש, מסידור נכון של סדרי התורה במדינה.

"הרבנות הראשית לישראל נקראה במלוא תפארתו של קידוש ה' והארת נשמתה של תקומת ישראל ותחייתה בדבר קודשו. לפי כך צריך שיאמר מכאן ברור בכל התוקף והעוז והאומץ כי דווקא מתוך כל מלוא אמונתנו ודבקותנו בעניין האלוהי של מדינת ישראל וממשלת ישראל, ומתוך ידיעתנו והכרתנו הנאמנה בראיית אמת את יד ה' הנטויה עלינו והופעת הקץ המגולה כדברי חכמינו זכרונם לברכה "ואתם הרי ישראל ענפיתם תתנו ופריכם תישאו כי קרבו לבוא" ושכלולו של יישוב הארץ וקיבוץ בניה, שבי הגלויות לתוכה, לתפארת תקומתה של האומה הישראלית וריבונותה הממשלתית בארץ חייה, דווקא מתוך כך מתגלה כל גודלו של החיוב אשר עלינו לעמוד על גאולתנו ופדות נפשנו. על בצרונה ושכלולה של עוצמת עצמאותה האמיתית של הרבנות הראשית לישראל, בתוכה ובמהותה של מדינת ישראל. כי מתוך התורה, מתוך נצח ישראל, אנו באים אל המדינה והממשלה. ולא מתוך ממשלה שהיא זמנית, אל התורה".

מתוך כך גם מתווה רבינו הרצי"ה את דרך בחירתו של כל רב עיר בישראל על פי דרכו של מרן הרב. אמנם בבחירת רב העיר יש יותר מקום להשפעת הציבור, אך הגדרת הציבור לעניין בחירתו של רב, כאמור, היא ציבור ירא שמיים דווקא.

דברי רבינו הרצי"ה כפי שהם מובאים בשיחות הרצי"ה לכבוד הרבנות הראשית ת"ת עמ' 264

בחירת רב על ידי הציבור:

באחרית ימיו נועד הרב עם ידידיו הגאונים ר' איסר-זלמן מלצר ור' צבי-פסח פרנק ודנו בסדרי החיים הדתיים בירושלים ובארץ כולה. על דעתם הוקמו ועדים לענייני דת בכל רשות מקומית, במקום קהילות שעסקו בשרותים הדתיים, ומתן צמחה המועצה הדתית של ימנו. לפי סדר זה נציגי הציבור והרבנים בוחרים ברב עיר. שאלה: ומי הוא הציבור הבוחר את הרב? הרב: המועצה הדתית היא הבוחרת את הרב. בענייני דת היא המייצגת את הציבור. אף זה מפעל של אבא הרב זצ"ל. היה זה הוא אשר הגה את רעיון המועצות הדתיות, שעיקר תפקידן יהיה דאגה לשרותים

הדתיים בקהילה כולל ענייני הרבנות. אני עוד זוכר יפה את ההתייעצות שקיים אבא זצ"ל עם הרבנים האחרים ועם אישי ציבור בעניין זה. היה זה בסוף ימיו, כאשר בעצה אחת עם הרב צבי-פסח פרנק ועם הרב איסר-זלמן מלצר הוחלט להקים ליד כל קהילה מועצה דתית שתנהל את ענייני הדת בקהילה, כולל ענייני הרבנות המקומית. וזה היה מנהג בכל קהילות ישראל: אין מעמידים רב אלא אם כן נמלכו בדעת הציבור, כשם שאין מעמידין כל פרנס אחר על הציבור, כי אם על דעת הציבור, ובהסכמתו המפורשת (על פי ברכות נה עמוד א). התקנה הקדושה שנקבעה מאז על שם שלושה גדולי ישראל, כבוד קדושת אאמו"ר הרב זצ"ל והגאוני ר' איסר-זלמן מלצר ור' צבי-פסח פרנק, ונלוו עליהם עוד כמה עשרות גאוני תורה שהיו אז בעיר הקודש ירושלים טובב"א, כי סידורי ענייני הדת והיהדות יסודו בארץ הקודש על ידי מועצה דתית, שהיא נציגת הציבור המיוחדת לכך. תקנה קדושה זו היא כמובן קבועה וקיימת. וכמה רבנים שנתקבצו בימים אלה לקבוע הכתרת רבנות פרטית שלא כפי החלטת גאוני ישראל קדמאי, לא יעלה על הדעת שהם גדולים בחוכמה ובמניין ויכולים לבטל החלטת הגאונים הנ"ל. ולפיכך, כמובן, דבריהם של אלה הפרטיים בטעות, לא שרירים ולא קיימים".

ה. הופעת עצמאותה של מלכות התורה - הרבנות הראשית

בשתי פרשיות מרכזיות הנוגעות לחיי הציבור התגלתה עצמאות התורה של מרן הרב ושיקולו המכריע למעלה ממאורעות הזמן ותנאי החיים. בשתיהן עמד הרב תחת לחץ ציבורי גדול, ולא ויתר כרב ראשי לישראל על עמדתו בהכרעה של תורה והלכותיה.

1. פרשיית הכותל המערבי:

הרב נריה מתאר את פרשיית הכותל ועמדתו האיתנה של הרב כנגד כל הלחצים שהופעלו עליו על ידי ראשי המוסדות הלאומיים.

"בימי מאורעות אב תרפ"ט, כשכל המנהיגות הציונית שהתה בחו"ל בקונגרס הציוני ה"ט" בציריך, היה מרן הרב האישיות המרכזית שייצגה את היישוב היהודי והגישה בתוקף רב על רשלנותה הפושעת של ממשלת המנדט. עמידה גאה זו עשתה רושם כביר בכל העולם היהודי וספר מפורסם הגדיר וכתב אז: 'לולא איש אחד יחיד ומיוחד שעמד על כבודנו לאומי והאנושי, כי אז היינו קורעים קריעה גם על מות כבודנו'.

בחורף תר"צ קידש את שם ישראל בהופעתו הפומבית בפני ועדת החקירה של מאורעות אב תרפ"ט, הוא דחה את ההצעה של הוועדה לבוא אל ביתו ולשמעו

את דבריו בצנעה (כדרך שנהגה עם המופתי). בהופעתו הפומבית לפני הוועדה עמד והכריז: 'האמת אינה פחדנית ואינה ביישנית, כל הצהרה שלי צריכה להישמע בציבור'. ואומנם עשו דבריו רושם חזק והיה להם הד גדול בארץ ובחו"ל.

בקיץ תר"צ שהתה בארץ ועדת הכותל שנתמנתה על ידי חבר הלאומים לבריור הסכסוך בין היהודים והערבים על זכויותיהם במקום קדוש זה. ראשי המוסדות (ההנהלה הציונית והוועד הלאומי) עמדו להצהיר שהם דורשים רק זכות תפילה על-יד הכותל ומוותרים על תביעתם לזכות הבעלות עליו. ברם, כיוון שהנושא הוא דתי, סברו שלטונות המנדט שהצהרה זו טעונה הסכמת הרבנות הראשית, והנה הודיע מרן הרב שאינו מסכים כלל להצהרה זו.

ראשי המוסדות הפעילו על הרב לחץ מוסרי חזק בטענה שעמדת עקיפה זו תרגיש את הערבים, וזה יכול לגרום לשפך דם יהודי, ולכן חובה היא לוותר. אולם הרב לא קיבל את הטיעון הזה, ולא נכנע ללחצים, ועמד בתוקף על דעתו. וכך שמעתי מפי הרב משה המאירי ז"ל, שהיה חבר הנהלת הוועד הלאומי והשתתף במשלחת שבאה אל הרב, כי תשובתו- תגובתו הנמרצת של הרב הייתה: 'חלילה לנו, עם ישראל לא ייפה את כוחנו לוותר בשמו על הכותל המערבי, ואין לנו שום זכות לכך. אם נוותר על הכותל, גם הקב"ה לא ירצה להחזירו לנו"'.
 (בשדה הראי"ה עמ' 142)

גם רבנו הרצי"ה במאמרו "וממנה יושע" (לנתיבות ישראל א') מבאר את מקור חוסנה של הכרעה זו של הרב והשפעתה לדורות.

"בימים הללו המקודשים בנוראותיהם זכור יזכרו גם אנשי הוועד הלאומי מאותו הערב וגם הד"ר מגנס, מאותו לפני הצהרים, אז בימי אלול תר"צ, בקרית משה בירושלים, בירתינו הקדושה, בתוקף עמדתו, הוראתו והדרכתו של אביהם של ישראל, מורה הדור והדורות, זצ"ל, בעניין הכותל. מה רבו, מה כבדו ומה נוראו נגישות הסחיטות והאיומים שעמדו אז על פרקיהם בכל מרירות לחצם. מתוך אותם שני הצדדים של הגויים המסבבים אותנו בכחש ובמוקשי רצח, לשם הסכם ויתור על כותל בית חיינו, על קיר מגיננו, של גוי ואלוהיו - ולא הוסכם ולא הסכימה לכך האומה הישראלית בתוקף העמדה הזאת. והצור לא נעתק ממקומו וסלע הנצח לא הוזז מאתנו, נכבדי עם חרדו ורעדו, דנו וטענו לשלומנו של היישוב כולו בארץ, לשמירת חייהם של הרבה הרבה נפשות מישראל. והכהן הגדול, הלוחם במסירות נפש, גם להצלת נפש יחידית מישראל, בירר כמפקד עליון את דעתו

המכרעת בהחלטיות האחראית: לא ברפיון רוח ותרני ביחס למקום קודשנו נשיג ביטחון שלומנו משמרת חיינו, לא מתוך כך יבושו וייסוגו שונאנו. אין בידנו לסגת ולזוז מעמדת בעלותנו האלוהית של מקומנו זה. ואך בהחזקת בצרוננו בו וממנו יסוד המשך קיומנו ועוז עלייתנו. אך מתוך כח הנצח השמור והערוך, גנוז ומוכן לנו בו, בנחלת חיי עולם קבועה לנו ההכרעה והתשובה בשאלת חיי שעתנו”.

נצייר לעצמנו היום מצב בו הרב הראשי לארץ ישראל בזמן מרן הרב היה “רב מטעם” או הדומה לו, אשר מונה בידי נציגי הציבור הפוליטי ונכנע ללחציהם, ומתוך כך חותם על כתב הוויתור על הכותל המערבי. הרי שלאחר דורות בסיומה של מלחמת ששת הימים כששוחזר הר הבית והכותל המערבי, היו אויבינו עומדים עם מסמך רשמי של הרבנות הראשית ובו הצהרה של הרב הראשי כי חלילה אין לנו בעלות על הכותל המערבי. ודאי היינו כולנו בושים ונכלמים ברבנות ראשית שכזאת, ולא היינו יודעים אנה אנו באים.

2. פרשיית היתר החליבה בשבת

גם בפרשייה זו מתאר הרב נריה את עמידתו התקיפה של מרן הרב על שמירת השבת של היישוב היהודי.

“כשם שעמד הרב בתוקף על דעתו בשאלות מדיניות, כך עמד בתוקף בשאלות איסור והיתר. במקום שלא מצא דרך ל”כחא דהיתירא” לא נטה לקבל דעות מקלות גם כשהוצאו על ידי רבנים חשובים ולא זז ממקומו בפסיקתו לאיסורא.

אחת הבעיות שנתעוררה באותן השנים שבהן נוצרו מתחים חמורים בין היישוב היהודי לערבי, הייתה בעיית החליבה בשבת. לא ניתן היה לבצע אז את העבודה על ידי נוכרים, הואיל וכניסת ערבים למשקים והרפתות היה בה גם סיכון ביטחוני. הצעות שונות הועלו לפתרון הבעיה, אולם לדעת הרב, לא היה להן בסיס מספיק להלכה, והוא הגיב בתוקף נגד אלו שמצאו להם היתרים דחויים שאין להם יסוד בהלכה למעשה, ואם כי אלו הם תלמידי חכמים גדולים שהנני מכבדם ומוקירם, אבל חלילה לי לעבור בשתיקה על דברים שהם מביאים תקלה והפקרות בשמירת שבת קודש’.

מעיד הגאון ר’ איסר-זלמן מלצר שהלך למרן הרב לצורך זה של היתר חליבה ואמר הרב: ‘חס ושלום להתיר’, כיוון שהוא יודע מן הניסיון כי כשנותנים היתר על פי תנאים, ההיתר מתקיים ואילו התנאים אינם מקוימים”.

(בשדה הראי”ה עמ’ 143)

אחרית דבר

בימים אלה של שנת תשע"ג, ערב בחירתם של הרבנים הראשיים לישראל, שוב קמו גורמי חוץ על מנת להצר תוקפה ועצמאותה של הרבנות הראשית שלא על דעת בעליה. מפגיעה זו בהופעת מלכותה של תורה במדינתנו, צריך להזדעזע כל אדם. שהרי, אם לא תהיה לנו רבנות מרכזית, אשר כל רבני ישראל מאוגדים תחתיה, השפעת התורה במדינתנו תתכסה.

מקור מעיין חיי התורה, המשקים ומדלים את מדינתנו, ייעכר.

הותה היהודית של מדינתנו לא תוכל להופיע במלוא תוקפה על פי האידיאלים האלוקיים הנצחיים אשר קיבלנו מהר סיני.

נתאחד כולנו לדרוש סידור של הרבנות, מתוכה, ולא על ידי גורמי חוץ.

נקרא להפסקת הוונדליזם הציבורי ברבנות הראשית לישראל באמצעות שינוי הגוף הבוחר ומילואו באנשים שאינם יראי שמים ודורשי כבודה של הרבנות.

נחזור אל הראשונות בסידורה של הרבנות העצמאית והעוצמתית שהקים מרן הרב ובנו רבינו הרצי"ה מתוך תנועת הקודש 'דגל ירושלים'.

נחתום בדברי רבנו הרצי"ה:

"נתרומם ונתאמץ כולנו, בגבורת קודש ועוז שלום, שלום של תורה ותפארת מלכותה. למידת צדיקים המאמינים ורואים את יד ה' נותן התורה, בונה ירושלים, ומקבץ נדחי ישראל. מתוך כך יהי נועם ה' עלינו, להגדיל תורה ולהאדיר תוקפה. ויראו גם כל עמי הארץ אשר בתוכנו, את קידוש ה' הגדול הנקרא על עמו ונחלתו. ויקוים בנו: 'והשיבה שופטייך כבראשונה ויועצייך כבתחילה, ויקרא לך עיר הצדק, קריה נאמנה' ונזכה לגאולה שלימה ואמיתית במהרה בימינו אמן".

נספח

לקט דברים מתוך חוברת שהוצאה על ידי מועצת הרבנות הראשית בט"ו בכסלו תשכ"א, כסיכום לכינוס רבנים גדול בעקבות רצונם של נציגי משרד הדתות לשנות את הגוף הבוחר.

רקע מתוך החוברת: משהגיע המועד מינתה הרבנות הראשית את ארבעת נציגיה, ולא עמדה בפניה אלא הדאגה שהבחירות תערכנה באווירה נוחה ומכובדת ותהיינה אובייקטיביות ועשויות ביושר ובהגינות. משרד הדתות, אשר אף הוא היה צריך למנות את ארבעת נציגיו באותו פרק זמן, עשה זאת רק כעבור חמשה חודשים, משום שהיה צריך לחזר אחר מועמדים שייאותרו להבטיח מראש את תוצאות הבחירות, וזאת לא היה אפשר להשיג על נקלה. כלום יש מקום לספק כי מגמת מינויים אלו להבטיח השפעה פוליטית על הרבנות הראשית ולהפוך את נבחריה לתלויים בחסדם של מבטיחי בחירתם? מערכת הבחירות הפכה על-ידי-כך למאבק בין שני גושים, בין הרבנות והציבור בכללו הניצב מאחוריה, שרצונם לשקוד על טוהר הבחירות והגנה על עצמאותה הרוחנית של הרבנות הראשית, לבין קבוצת אינטרסנטים שכל מגמתם להפוך את הרבנות לתלויה ומשועבדת לרצונותם.

עוד לפני כן, כאשר נעשו ניסיונות מוזרים לתקן תקנות כדי למנוע הצגת מועמדותם של רבנים מסוימים, התנגדה לכך מועצת הרבנות הראשית בחריפות, מפני שרצונה הוא ברבנות ראשית נבחרת להלכה ולמעשה ולא בבחירה פיקטיבית אשר אינה אלא מינוי פוליטי.

...כלום תהא רבנות הנבחרת בצורה זו זכאית לייצג את תורת ישראל ולדבר בשם רבני ישראל? כלום תוכל להתריע על שאלות המוסר והנגעים החברתיים שפסו במדינה? בדרכים הנוגדות את דרכי התורה והמוסר לא מקימים הנהגה רוחנית לישראל בארצו ובתפוצות, אלא אוכפים עליה את פיה ומרוקנים אותה מכל תוכן.

...החלטות כינוס רבני ישראל נתקבלו פה אחד. ארבע מאות רבני ישראל, בהם זקני וחשובי הרבנים, חברי בית-הדין הגדול והדיינים, רבני ערים ומושבות מכל העדות, וותיקים וחדשים, דיברו חריפות נגד המגמה להעמיד להם הנהגה כפויה. הרבנים והדיינים באו רובם ככולם למרות הלחץ הגדול שהופעל עליהם, ולא היה מעמד כזה מאז כינונה של הרבנות הראשית.

...סברנו, שכבוד הוא למדינה שהיא מכירה בסמכותה של הרבנות ונראה הדבר

מוצדק שנציגיה ישותפו בועדת הבחירות. הרבנות הראשית היא מוסד של כלל ישראל, ומשום כך אין פגם שנציגי הציבור ישתתפו בבחירתו, לא שיטילו מרותם על הוועדה, אלא ייקחו חלק בארגון ובבחינה המנהלית.

אגרתו של הרב צבי פסח פרנק זצ"ל

כבוד כינוס הרבנים הגאונים שמתכנסים בתל-אביב על ענין הנוגע לכלל ישראל בדבר סדור בחירת הרבנות הראשית לישראל שליט"א.
בהיות שכפי המצב הנוכחי נפל ענין הבחירות בידי מספר אנשים הרוצים להשפיע מלכתחילה על הבחירה שתוצאתה תהיה מתאימה לרוחם הם וכמובן שתוצאות בחירות כאלה אינם לפי רוח התורה והמסורה שהי' נהוג לראשי הרבנות עד היום. לכן צו השעה הוא שגדולי התורה וכל מי אשר בשם רב יכונה לא יצטרפו לבחירה ולא לסייע להם בטרם יטכסו עצה כדת מה לעשות להבטיח את טוהר הבחירות שתהי' הוגנת ומתאימה למוסד עליון זה של היהדות הדתית. וכבר אמרו חז"ל במדרש רבה בראשית (סוף פרשה ה'): כיון שנברא הברזל התחילו האילנות מרתתים. אמר להם מה לכם מרתתים, עץ מכם אל יכנס בי ואין אחד מכם ניזוק. וכן בענין הבחירות, אם לא תהי' השתתפות של רבנים אין במעשי החילונים כלום. ולכן כל רב וצורב יעזוב ויסיר מלבו נגיעותיו הפרטיות ויחוס על כבוד התורה של ארץ הקודש שבאו פריצים וחיללוה. וחלילה לשום בן תורה להבדל מצבור הרבנים ולא יעשה דבר נגד הסכמת הרבנים אשר כוונתם רצוי'. ובזכות זה יזכה לראות בבנין ירושלם על יסודי התורה לכבוד ולתפארת.

הכ"ד הבאעה"ח למען כבוד התורה
צבי פסח
במוהרי"ל פראנק

נאום הפתיחה

הרב איסר יהודה אונטרמן

הרב הראשי לתל-אביב וחבר מועצת הרבנות הראשית

רבנים גדולים ומכובדים! הסיבה שמועצת הרבנות הראשית הזעיקה אתכם לכנס-חירום, הוא המצב שנתהווה מסביב לבחירת הרבנות. כל אלה שכבוד התורה יקר בעיניהם, לבם כואב מאד על התמוטטות מעמד הרבנות במדינה ועל-ידי זה גם בביסוס החיים הדתיים בארץ.

נתגלתה מגמה תקיפה להשתלט על מוסד תורני זה מצד חוגים חילוניים, הרוצים לעשות את הרבנות הראשית תלויה בגורמים ממשלתיים. הכנס צריך איפוא לטכס עצה להבטיח את אי-תלות הרבנות בגורם חיצוני, כי רק על-ידי-כך תהיה לרבנות השפעה דתית ומוסרית על הציבור, וגם להגדיל את השלום והאחדות באומה.

...מובן הדבר כי שלושת נציגי הרבנות הראשית לא ישבו בוועדה זו שתנהל "מסווה של בחירות" ויאשרו סידור שכבר עובד והוכן מראש. זוהי השתלטות של גורמים ממשלתיים על בחירת הרבנות הראשית.

כדי לבטל שאיפה זאת שיש בה שיעבוד הרבנות - הזעקנו אתכם לטכס עצה ולקבל החלטות וגם לבצע אותן, כדי שהרבנות הראשית תהיה בעלת עצמאות רוחנית ובלתי תלוי בממשלה....

דברים לכנס

הרב יצחק נסים, ראשון לציון, הרב הראשי לישראל

מעמד גדול זה של רבני ישראל שנתאספו היום, דומה שלא היה כמותו בעל הכרעה וחשיבות לגורלה של הרבנות הראשית ומצב הדת במדינה, מיום יסודה של הרבנות הראשית. אופיו של מוסד זה מחייב שהוא יהיה רחוק מכל מגמה פוליטית ושלא תהא עליו אלא מרות ההלכה שממנה נובעת סמכותו. לאחרונה ניכרת המגמה להתנכל לעצמאותה ההלכתית-רוחנית של הרבנות הראשית ולהפכה למוסד תלוי המרוקן מכל משמעות מוסרית. מאבק קשה נאבקה הרבנות לבל יפרצו את גבולותיה, והוא הגיע לשיאו בשנה האחרונה.

...לדאבון לבנו, גורמים אשר לא תמיד נזקקים לרבנות, ולא דווקא חפצים ביקרה ובהרמת קרנה, חפצים להביאה למלכודת פוליטית - זוהי נקודת המוקד של הבחירות. בסיפוק רב נציין שהצבור בכללו ניצב מאחורי הרבנות הראשית במלחמתה לטוהר הבחירות ולכינון עצמאותה הרוחנית, וגילווי אהדה רבים מהארץ ומהתפוצות מגיעים אלינו.

עצם העובדה שכנס זה נקרא ע"י מועצת הרבנות הראשית הפועלת היום אך ורק בכוח סמכותה הרוחנית-הלכתית בלבד, וכל רבני ישראל נענו ובאו, יש בה כדי להוכיח שסמכותה של הרבנות אינה נובעת מגושפנקא רשמית, אלא מכוח הסמכת רבני ישראל המייפים את כוחה להורות הלכה ולקבוע בשאלות דת ודין, ואין הגושפנקא הרשמית אלא תוספת נופך....

רבנות ראשית משועבדת - ביטולה טוב מקיומה

הרב צבי יהודה הכהן קוק

ראש ישיבת "מרכז הרב"

עצם היותי כאן, אף-על-פי שאינני בר-הכי לעמוד במקום גדולים, רבנים שרי התורה ומורי הוראה בישראל, ומעמסת עבודת הקודש המוטלת עלי ביחוד בזמנים האחרונים, שמעכבת אותי מהשתתף בכל אסיפות ופגישות, מעידה על ערכו היוצא מן הכלל של ענייננו. ראיתי חוב קדוש להצטרף לכינוס-צדיקים, חכמי-התורה בישראל, אשר עליו נמנו רבותינו וחברינו, מצד עצם עניינו הגדול והנורא, ומה גם שמצווה לשמוע לדברי חכמים. ערך ענייננו זה המיוחד היא המציאות של חילול השם, ובמקום שיש חילול השם גם החלש יאמר גיבור אני.

ידועים דברי חז"ל הנוראים על ענין חילול ה': "אחד שווג ואחד מזיד בחילול ה'". בכל התורה כולה, ובכל החיים כולם, יש הבחנה צודקת בין שווג למזיד. הייתכן ויצדק להשוות כאחד את השווג ואת המזיד? והנה כאן בחילול השם הודיענו נתן התורה בתורה שבעל-פה שזה פרוץ גדרים ובוקע רקיעים, - ואחד שווג ואחד מזיד בחילול השם.

וקשים מהם דברי הגמרא בקידושין: "אין מקיפין בחילול השם". כל חיינו, כל חיי האדם והאדם מישראל מסודרים על "קרדיט". "החנות פתוחה והחנווני מקיף", - אכן כל זה עד כאן. כשמגיעים הדברים לידי חילול השם אז מופיעה כאילו התפרצות של יד ה' הגלויה, שבממשלת הדורות, אל תוך המסגרת הרגילה של סדרי חיי האדם, - ואין מקיפין. מי שיש לו עין פתוחה לראות את הופעת ההנהגה האלוהית של גדול העליליה על דרכי בני האדם, בחיי היחיד ובחיי הציבור, רואה ומכיר את זה ברור.

עובדות, עובדות, עובדות ממשיות.

על חילול השם הנורא, של ההתעללות המחפירה הזו, מצד אישים או מצד הממשלה, ביחס לרבנות הראשית לישראל, בכפיה, במישרין ובעקיפין, לסידור ענייניה של הרבנות שלא מדעתה ובניגוד לדעת בעליה הלוא אי אפשר לשתוק!

גם בעת ייסודה של הרבנות הראשית לארץ-ישראל הראשונה, היו שרצו להצר את תוקפה של מלכות התורה הזו מישראל. אז מרן אבא הרב זצ"ל נלחם בגבורת ארי וקפץ על השולחנות ועל הספסלים, כנגד חתירת התערבות של גורמי חוץ, אשר מחוץ לעולמה של תורה, והשתלטותם על עוצמתה ותוקפה, הדרכתה והשפעתה, תפארתה וכבודה של הרבנות הראשית לארץ-ישראל. הוראתו של מרן אבא הרב זצ"ל ברורה ומפורשת, כי החיוב של מסירות נפש, בבחינת "ייהרג ואל יעבור" לגבי כפיה בניגוד לקיומה של תורה, הוא לא בלבד לגבי גויים שבאים בכפיה נגד קיומה

של תורה, אלא הוא הדין גם בכפיה של יהודים, מאיזה צד שהוא, אישי או ציבורי בניגוד לקיומה של תורה הנקבע בדעת חכמי התורה וקובעי הוראתה.

הרבנות הראשית לישראל נקראה במלוא תפארתו של קידוש השם והארת נשמתה של תקומת ישראל ותחיתה בדבר קדשו. לפיכך צריך שיאמר מכאן ברור בכל התוקף והעונש כי דווקא מתוך כך מלוא אמונתנו ודבקותנו בעניין האלוהי של מדינת ישראל וממשלת ישראל, מתוך ידיעתנו והכרתנו הנאמנה בראיית אמת את יד השם הנטויה עלינו בהופעת הקץ המגולה, כדברי חז"ל: ואתם הרי ישראל ענפיהם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא, בשכלולו של ישוב הארץ וקיבוץ בניה שבי הגלויות לתוכה, לתפארת תקומתה של האומה הישראלית וריבונותה הממשלתית בארץ חייה, - דווקא מתוך כך מתגלה כל גודלו של החיוב אשר עלינו לעמוד על גאולתנו ופדות נפשנו, על ביצורנה ושיכלולה של עוצמת עצמאותה האמיתית של הרבנות הראשית לישראל, בתוכה ובמהותה של מדינת ישראל. כי מתוך התורה, מתוך נצח ישראל אנו באים אל המדינה ואל הממשלה, ולא מתוך הממשלה "הזמנית" אל התורה; מתוך הנשמה של תורת השם ריבון העולמים יוצר האדם בדורותיו ונותן התורה, שהיא חיינו ואורך ימינו, אנו באים אל כל ציבור חיי הגוף הלאומי שלנו בכל אופניהם וצדיהם; מתוך נצח ישראל אשר לא ישקר ולא ינחם, כי לא אדם הוא להינחם, אנו באים אל כל מערכות ממשלתיותנו וצבאיותנו, בכל סדרי חיינו הלאומיים, הזמניים, לכל גווניהם ואורחיהם כולם.

לפיכך, מתוך כל תפארתה וגבורתה של תורה ומלכותה, אשר מפי הגבורה ניתנה מתוך כל עוזה והדרה של מלכות התורה, הנותנת את הנשמה והתוכן לכל המדינה והממשלה, אשר בה ייתן ה' עוז לעמו ויברך את עמו בשלום, - מתוך כך ייאמר ברור: כפייה לסידור ענייני הרבנות הראשית מצד גורמים מחוצה לה שלא כדעתה - דעת תורה - לא תקום ולא תהיה!

אם זה יהיה רצוי או מופתע לכם: הייתי חבר לוועד נגד כפייה דתית. אמרתי לאותם ידידים כי מצד התורה אין מקום במצבנו העכשוי לשום כפייה דתית, ועל אחת כמה וכמה לטירוריות חרדי של כפייה פרטית, חס ושלום. אכן לא פחות מזה יש לעמוד נגד כפייה אנטי-דתית; "האינקוויזיציה" נגד הדת היא סולדת את כל אוהב צדק ומישרין לא פחות מאותה שהיא בעדה, כדברי קודשו של מן אבא הרב זצ"ל באגרות.

ישרות יש לדרוש, הגינות, הגינות תרבותית, הגינות אנושית וישראלית כלפי מוסד הנהגתה הראשית של תורת ישראל ודבר ניצחו בארץ חייו.

ומתוך כינוס צדיקים זה של מלכות התורה - ברוך השם שזכינו לו ברוך חכם הרזים,

חשיבותו כששים ריבוא, בכוחם ושליחותם של רבותינו גדולי הדורות ברוח השם אשר עלינו, ריבוננו של עולם נותן התורה לעם סגולתו, המרחף פה באולם, ישמע מתוכנו לא קול חלושה לא קול קינים והגה, לא קול ענות, אלא קול גבורה, עוז הודר, ואין עוז אלא תורה, ואין עצה אלא תורה לחוסן קדושת ישראל ואורייתא.

לפני כמה שנים פעמה בתוכנו המלחמה הנוראה, ביחס למגמת סילוף חיי המשפחה בישראל, מתוך רוח העושים של עקירת חיי עולם הנטועים בתוכנו זו תורה שבעל-פה, נדעזע אז כל עם ישראל כולו ורוח עושים זה פג ומתנדף מתוכנו כעשן. לא פחות מזה, ואולי יותר כפי כלליות שורשיותו של העניין, הזדעזע כל עם ישראל כולו מן העובדה האיומה הזו של פגימת ערכה של מלכות התורה בישראל.

נתרומם כולנו לתגבורת צדיקים, ישרים ונאמנים המאמינים בהקב"ה, כדברי חז"ל בסוף מסכת סוטה: מי בז ליום קטנות, מי גרם לשולחנם של צדיקים שיתבזה לעתיד לבוא? באיזו מידה על כל פנים הלוא הננו שייכים ונוגעים אל העתיד לבוא. צדיקים במינוח התורני ההלכתי הלוא הם השייכים לקיומה של תורה, ובכן שולחנם, עמדתם של צדיקים אלה של היהדות השייכת לקיומה של תורה, היא איננה מכובדת כראוי בכנסת, בעירייה, בממשלה; צועקים על זה, קובלים ומתאוננים על זה. אכן מי גרם לכך, שואלת הגמרא שם: מי בז ליום קטנות, מי גרם ששולחנם של צדיקים יתבזה לאותו היום? התשובה על זה בגמרא שם היא ברורה: קטנות, שלא האמינו בהקב"ה.

נתרומם ונתאמץ כולנו, בגבורת קודש ועוז שלום, שלום של תורה ותפארת מלכותה למידת צדיקים המאמינים ורואים את יד ה' נותן התורה בונה ירושלים ומקבץ נדחי ישראל. מתוך כך יהי נעם ה' עלינו להגדיל תורה ולהאדיר תוקפה ויראו גם כל עמי הארץ אשר בתוכנו את קידוש ה' הגדול הנקרא על עמו ועל נחלתו, ויקוים בנו: ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצין כבתחילה, ויקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה, ונזכה לגאולה שלימה ואמיתית במהרה בימינו, אמן.

"ואתם סרתם מן הדרך, הכשלם רבים...!"

הרב שאול ישראלי

חבר מועצת הרבנות הראשית ורב כפר הרואה

התאספנו להביע קבל-עם ועדה את מחאתנו העזה ביותר על המזימות הנרקמות ועל המעשים שנעשים לביום הבחירות למוסד הגדול והנכבד ביותר של העם בארץ – הרבנות הראשית לישראל. חזרנו על כל צדי-צדדים למנוע את הצורך להביא הדברים לידי ביטוי פומבי מעין זה, אולם לצערנו לא נשאו המאמצים פרי.

חז"ל לימדונו על שבע תעניות אחרונות שמוציאים את התיבה לרחובה של עיר ואמרו: למה יוצאין לרחוב? ר' חייא בר אבא אמר: זעקנו בצנעא ולא נעננו נבזה עצמנו בפרהסיא. ולמה מוציאים התיבה? אריב"ל: לומר, כלי צנוע הוא לנו ונתבזה בעוונותינו. אף אנו נאמר בלשונם: "זעקנו בצנעא ולא נענינו", בכל מיני צורות ואופנים הביעה הרבנות בארץ את דעתה שידיים מסואבות מגלגלות בבחירות למוסד המכובד והמקודש, באופן הברור ביותר ביטאו רוב רובם של רבני הארץ את דעתם שמוסד זה צריך להיבחר על דעת רבני הארץ, ושרק מועצת הרבנות הראשית, באת-הכוח הנאמנה של רבנות הארץ, היא המוסמכת לקבוע מי ומי יהיו הבוחרים בשמנו. אולם העושים במלאכה, אשר גורמים פרטיים, כיתתיים ומפלגתיים מדריכים אותם, המשיכו וממשיכים בפעולותיהם ללא התחשבות כלל עם דעת הרבנים. לא נשאר לנו דרך אלא - "נבזה עצמנו בפרהסיא", ולהגיד בפני עם ועדה: אין אתם מיצגים את הרבנות בארץ.

"כלי צנוע הי' לנו, ונתבזה בעוונותינו". "כלי צנוע" - הרבנות הראשית. ייסודה גדולי עולם וישבו על כסא זה גאוני וצדיקים: מרן הגראי"ה קוק זצ"ל ועמו הרב יעקב מאיר זצ"ל, מרן הגראי"ה הרצוג זצ"ל ומרן הגרב"צ מ' ח' עוזיאל זצ"ל. גדלותם לא נבעה ממינויים הרשמי; גדלותם, גאונותם בתורה ובצדקות הייתה ידועה, והם הם שהעמידום בראש העם בארץ ובתפוצות; בצניעותם דרכם, במידותיהם התרומיות, ובמצפון התורה הנקי; אש הקודש אשר בערה בלבם והאחריות להדרכתו של עם קדוש שעמדו בראשו, הם שזיכום במעמדם המוכר; תשובותיהם בהלכה, ותגובותיהם לכל המתרחש בחיי העם בארץ ובגולה, תגובות שאף הן הלכה היו ותורה היו, עיטרו אותם בכתר מלכות התורה. "ונתבזה בעוונותינו" - מחוסרי אחריות מנסים להפוך את הכלי היקר והצנוע הזה לכלי משחק, לרוקן אותו מתוכנו העיקרי, להופכו למעין פקידות רשמית אשר הצלחתה בזה שתמצא חן בעיני אלה שמינוה...

בלשון הכתוב וחז"ל נכריז ונאמר: "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו". "אל תגעו במשיחי - אלו האבות". משיחי ישראל אלה אשר יוצק על ראשם שמן משחת קודש, אלה הנבחרים לעמוד בראש עם קודש - תואר "אבות" להם. יען שכוחם אינו במינוי הרשמי, אלא בהשפעה היוצאת מהם, בכוח התורה אשר הם מיצגים, באשר זכותם ביחס האהבה וההערצה שהם יוצרים סביבם, ברגש הקרבה הנוצר בקרב הבא עמם במגע, מתוך שפע חיות התורה אשר דרכיה אהבה ושלום.

"אל תגעו במשיחי"! ידיכם עסקניות הן, במגעכם תטמאו את שמן המשחה, בטיפולכם תסאבו את הזוהר הנובע משמן משחת קודש זה! האבהות של גדולי האומה צריכה לצמוח באופן טבעי, צריכה לנבוע מהרגשת העם שיראה בהם את אבותיו, תנו לצמיחה זו אפשרות התפתחות טבעית, תנו למוסמכים לכך להביע

דעתם באופן חופשי. יקבע עם קדוש מי הם אבותיו, ללא לחץ וללא הכוונה.

”ובנביאי אל תרעו” – אלו תלמידי החכמים. היה צריך לומר ”ולנביאי אל תרעו”, אלא שיש כאן, כנראה, כוונה גנוזה – ”ובנביאי” – בנביאים עצמם, בניצול אותם רגשות של קיפוח, יצרים רדומים של כבוד שררה וכיו”ב, אל נא תנצלו רגשות אלה לרעה אל תלבו את היצרים הרדומים, אל תנצלו את יוצאי הדופן שבשום פנים אינם מייצגים את כלל תלמידי-החכמים – בנביאי אל תרעו!

”זעקנו בצנעא ולא נענינו, נבזה עצמנו בפרהסיא”. דברים אלה כשם שהם מתאימים כלפי ההתערבות מבחוק, כן הם מתאימים כלפי הנותנים להם יד מבפנים. ומה קולעים דבריו של גאון דורנו מרן הגרצ”פ פרנק (זצ”ל) במכתבו לכנס, בהביאו המשל שמשלו חז”ל במקדש על הברזל שאמר לעצים: אם אתם עצמכם לא תתנו יד, אין לכם לפחד ממני.

עלי להזכיר כאן קצת מתולדותיו של מאבק זה על עצמאותה של הרבנות. שורשיו נעוצים במה שקדם לו – המאבק בשאלת ”מיהו יהודי”. לכשתמצא לומר – אין מאבקנו כיום אלא המשך אותו מאבק, ואין התכסיסים בהם נוקטת המפלגה השלטת כיום לבצע זממה אלא חזרה על אותם התכסיסים בהם נקטה אז – להסתייע באותם שנותנים לה יד מבפנים.

...לזאת נזעקנו ולזאת נתכנסנו. ציבור הרבנים אשר נתכנס באסיפה קדושה זו, אשר אין לו כל מגמות אישיות ואשר אין לנגד עיניו אלא החרדה לכבוד התורה והרצון לשמור משמרתה, אלה הרבנים והדיינים אשר לא הובהלו ואשר לא נחרדו מהאיומים שהושמעו ומהלחץ אשר הופעל עליהם שלא להשתתף באסיפה זו, עצם התכנסותם מוכיחה רצונם העז לא להיכנע לכל לחץ, ושכל מזימה להקים רבנות ראשית שכל כוחה במרות החילונית, רבנות ראשית מעין זאת לא תקום ולא תהיה!

ציבור הרבנים שהרבנות איננה שררה לו, אלא עבדות לעם קדוש ועבדות למלך המלכים הקדוש ברוך הוא, יודע יפה כי המושג ”עבדי הם” סותר ואינו מאפשר המושג של ”עבדים לעבדים”; ציבור רבנים זה יכיר רק ברבנות ראשית המקבלת את כוחה לא ממינויים רשמיים אלא למשה מסיני, ציבור זה רואה בכבוד הרב הראשי ובמועצת הרבנות שכיחנו עד עכשיו כממשיכים לכהן בזכות התורה ובכח התורה. נאמר להם: חזק ואמץ! ימשיכו לעמוד בראש המאבק למען עצמאותה וטוהר דרכה של הרבנות בארץ. נעמוד כולנו מלוכדים ומאוחדים, אל יהיו בינינו פורצי גדר, אחים לאנשי משחית, כולנו כאחד נעמוד לרשותה של הרבנות הראשית עד אשר חפץ ה’ בידה יצלח להרים כבוד התורה ולגדור פרצות חומתה בעם ישראל ובמדינת ישראל.

למה רגשו רבני ישראל?

הרב חיים דוד הלוי, רב העיר ראשון-לציון

מעשים בכל יום ברוב מדינות תבל: נשיא הולך ונשיא בא, ראש ממשלה הולך ואחר בא, פרלמנטים וראשי עיריות ומועצות מתחלפים ומעולם איננו מתרגשים מכך. והנה דבר נפל ביעקב וקם בישראל, בפעם הראשונה בתולדות הרבנות בישראל מאז היותה ועד עתה, הוקמה ועדה שמתפקידה להכין את הבחירות לרבנות הראשית בישראל, ואשר חלק ניכר מחבריה הציב מטרה ראשית לעצמו לכונן את הגוף הבוחר בצורה ובהרכב שלא יאפשר בשום פנים למרן הרב הראשי להיבחר שנית. והמעוניינים בכך מדברים על זאת בגלוי ובראש כל חוצות באזני העם היושב בציון ולעיני העולם כולו.

ועל כך רעשו אמות הספים. בשבוע שעבר התכנסו רבני הארגון הארצי של רבני הספרדים ועדות המזרח, ובזעקה גדולה יצאו נגד ניסיון זה. ובכל דברי הנני משקף נאמנה את דעת רבני ארגוננו המהווה רוב מנין ורוב בנין של רבני עדות אלה.

התרגשות זאת על שום מה, למה רגשו רבני ישראל? משום דכולהו מתחלפין, כל המלאכים לסוגיהם הרבים ודוגמתם דרי מטה, נשיאים, ראשי-ממשלות וכל נבחרים עם לסוגיהם - מתחלפין, אבל אינון, מיכאל וגבריאל שרי מעלה ודגמתם בדרי מטה, שרי התורה - לא מתחלפין.

...בשבוע שעבר העלו טענה חדשה, שמרן הרב הראשי "הלך בדרך של חרמות ואסורים, בשעה שהרבנות הספרדית צריכה להיות ליברלית ומתונה". אינני מתכוון להזים דברים אלה, אלא למחות בלבד נגד רעיון מוזר זה, כאילו הרבנות הספרדית צריכה להיות שונה מרבנות אשכנזית. תורה אחת לכולנו, מצוותיה וחיוביה מחייבין את כל עם ישראל לעדותיו השונות, בשעה שיש צורך להחמיר לגדור פרצות הדור ולצרכי השעה פוסק הרמב"ם (הלכות סנהדרין פרק כ"ד) עפ"י גמרא ערוכה במס' סנהדרין שיש לעשות זאת, ובשעה שיש צורך לנהוג במתינות, וכשהשעה מאפשרת זאת, אין כתורת ישראל למתינות, אבל רבנות ספרדית ואשכנזית סמי מכאן.

ושבו אנו שואלים אותה שאלה מרה ונוקבת: למה אחינו תרעו להביא על הרבנות בישראל רעה גדולה כזאת, מי הוא זה אשר יכול ליטול על עצמו אחריות לגבי העתיד ממעשה כזה, גם עיני בשר יכולות לראות מה גדלו ורבו הסכנות הצפונות בתקדים מסוכן כזה, ועיני רוח המרחיקות ראות בחזון העתיד תראינה הרס וחרבן לרבנות הראשית, ולכל מערכת הרבנות בישראל... .